

หลักการของบัณฑิตที่ดี

Principles of good the Graduate

พระเมธาวิญญู (สุเทพ)*

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “หลักการของบัณฑิตที่ดี” นี้จะแสดงถึงหลักการของบัณฑิตที่ดีอย่างย่อๆ ไว้ ๑๕ ประการ คือ จุดมุ่งหมายในการศึกษาของพระสงฆ์ ความหมายของคำว่าบัณฑิต ลักษณะของบัณฑิตที่ดี บัณฑิตกับการมีจริยธรรม บัณฑิตกับการมีความรู้ บัณฑิตกับการมีความคิด ลักษณะของบัณฑิตที่ดี บัณฑิตกับการมีจริยธรรม บัณฑิตกับการมีความรู้ บัณฑิตกับการมีความคิด บัณฑิตกับการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม บัณฑิตกับการสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจ ความเป็นสังคมชุมชนวิชาการ บัณฑิตกับการสมาคมในสังคมชุมชนวิชาการ การสั่งสอนและอบรมบัณฑิตที่ดีควรทำอย่างไร การคิด พูด อ่าน เขียนของบัณฑิตและการทำตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคมชุมชนวิชาการ บัณฑิตกับการแสวงหาความรู้ในปัจจุบัน บัณฑิตกับการสร้างแรงบันดาลใจในการศึกษา และตัวอย่างของบัณฑิตที่ดีในสังคมไทยวัตถุประสงค์ของบทความนี้ คือ เพื่อแนะนำการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องให้แก่บัณฑิตหรือคนดีในฐานะที่เป็นนักศึกษาหรือผู้ใคร่ต่อการศึกษา

คำสำคัญ : ความรู้; จริยธรรม; บัณฑิต

Abstract

Article entitled "Principles of good scholars" showed 15 principles of good scholars briefly. They were as follows: main objectives of education of Buddhist monks, the meaning of the scholar, characteristics of good scholars, scholars and ethics, scholars

* ดร., คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

with knowledge, scholars with an idea, scholars' joining with others in society, scholars' communication with others for clear understanding, the academic community, scholars in association with the academic community, scholars' teaching and training to do, scholars' thinking, speaking, reading and writing for being accepted in the academic community, scholars with finding knowledge of today, scholars with the inspiration of study, and scholars of the best in Thailand. The purpose of this article is to introduce to the lifestyle of scholars for all students as a scholar or student who wants to learning.

Keywords : Knowledge; Ethics; scholars

บทนำ

บัณฑิตที่ดีควรมีลักษณะเป็นอย่างไร คำตอบสำหรับข้อกังขานี้ สามารถตอบได้มากมายหลายอย่างโดยยกเอาคำสอนในพระพุทธศาสนาที่แจ่มแจ้งเอาไว้มาแสดง แต่ในที่นี้เพื่อให้เหมาะสมกับพวกเรา ตรงนี้ ขอเสนอหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเรื่องกัลยาณธรรมอันแสดงถึงลักษณะของกัลยาณมิตรไว้โดยหวังไว้ว่า พวกเราทุกคนที่มาศึกษาร่วมกันในวันแรกของอาณาจักรพอขุนแห่งนี้จักมีและแสดงความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันและกันเสมอ

๑. ลักษณะของบัณฑิตที่ดี

บัณฑิตที่ดีควรมีลักษณะเป็น ที่พึงของสังคมและชุมชนได้เป็นอย่างดี^{๑๔} กล่าวคือลักษณะดังต่อไปนี้ :

- (๑.) น่ารัก คือ ไม่หยิ่ง ไม่เชิด ไม่เร็ดใส่ใคร ๆ
- (๒.) น่ายกย่อง คือ มีความประพฤติดี
- (๓.) น่าเคารพนับถือ คือ มีการดำเนินชีวิตแบบเคารพกฎเกณฑ์ กติกา มารยาทของสังคม
- (๔.) รู้จักเจรจา คือ รู้จักพูดให้เกิดประโยชน์และประสานสามัคคีในหมู่คณะ
- (๕.) อดกลั่นต่อคำล่วงเกินได้ คือ แม้จะมีคนมาพูดร้ายวนกวนให้โมโหก็อดกลั่นได้ไม่มุทะลุ
- (๖.) สามารถกล่าวคำที่ลึกซึ้งได้ คือ กล่าวคำสุภาพดีและเข้าใจคำสุภาพต่าง ๆ ได้ดี
- (๗.) ไม่ชักพาตนเองและคนอื่นไปในทางเสียหาย คือ เลือกไปสู่ที่ดี ๆ และปลอดภัยทั้งปวง

^{๑๔} อัง.สตุตตก. ๒๓/๓๔/๓๓.

๒. บัณฑิตกับการมีจริยธรรม

กล่าวได้ว่า จริยธรรม (ความประพฤติอันเหมาะสมดีงาม) กับบัณฑิตเป็นของคู่กันหมายความว่า ใครก็ตามถ้าบอกว่าตัวเองคือบัณฑิตหรือมีใครระบุว่าใครคนนั้นเป็นบัณฑิตเขาคนนั้นก็ต้องเป็นที่เชื่อถือได้ว่าเป็นผู้มีความประพฤติดี และการที่จะเป็นผู้มีความประพฤติดีได้ก็ต้องมีคุณธรรมประจำใจก่อน คุณธรรมประจำใจไม่ต้องอะไรมากมีเพียง กตัญญู และ สัจจะ ก็น่าจะพอ เพราะคนที่มีความกตัญญู เขาจักเป็นคนรู้บุญคุณคนและหาทางตอบแทนพระคุณที่เรียกว่า กตเวทิตาธรรม (ความดีที่เกิดจากการทำตอบแทนพระคุณผู้มีบุญคุณแก่ตนตามสมควร) ส่วนผู้ที่มีสัจจะเขาจะเป็นผู้ทำให้สังคมที่เขาเป็นสมาชิกน้อยอยู่ และนำร่มเย็น ด้วยอำนาจของสัจจะของเขา

๓. บัณฑิตกับการมีความรู้

ตามปกติวิสัยของบัณฑิตเมื่อมีความรู้แล้ว มักจะนำความรู้ของตนไปทำประโยชน์ทั้งแก่ตน ครอบครัว และคนอื่น ๆ ในสังคมโดยเฉพาะแก่คนที่ด้อยโอกาสทั้งหลายในบ้านในเมืองของตนเอง เช่น ครูทั้งหลายที่ยอมเสียสละทุกอย่างแม้แต่ชีวิตของตนไปอยู่สอนเด็ก ๆ ตามท้องถิ่นที่ขาดแคลนครูซึ่งเป็นท้องถิ่นที่ไม่มีใครเขาอยากไปกัน อีกตัวอย่างหนึ่ง ที่น่าจะยกมากล่าวถึง คือ ผู้กองฝ้ายที่ต้องยอมรับสภาพการเป็นคนที่มีฟ้าผ่าขาดหายไป เพราะทำหน้าที่สำคัญคือการเก็บกู้ระเบิด มีคนถามว่า “ก็เลือกได้แล้วทำไมเลือกไปอยู่ที่หน่วยเก็บกู้ระเบิด” ผู้กองฝ้ายตอบว่า “ที่เลือกมาอยู่หน่วยเก็บกู้ระเบิดนี้เพราะไม่มีใครจะมาอยู่ แต่ก็ต้องมีคนมาทำ เขาอธิบายว่า เขาต้องมาทำเพราะต้องมีคนทำ” เป็นคำตอบสั้น ๆ และตรงไปตรงมา แต่ได้ใจคนฟังไปเต็ม ๆ

๔. บัณฑิตกับการมีความคิด

คนที่ได้ชื่อว่าเป็น “บัณฑิต” ต้องมีความคิดที่สร้างสรรค์ คือ เป็นความคิดในเชิงบวกมากกว่าเป็นผู้มีความคิดในเชิงลบ ความคิดในเชิงบวก คือ คิดให้อภัย หมายถึงไม่คิดจองเวรจองกรรมกับใคร ๆ คิดเสียสละ หมายถึง การไม่คิดโลภอยากได้ของคนอื่นหรือของใครโดยไม่ถูกต้อง คิดปล่อยวาง คือ การไม่คิดเก็บเอาปัญหาต่าง ๆ ที่ยังแก้ไขไม่ได้มาเป็นทุกข์จนทำให้ตนเองลำบากอย่างเช่นเรื่องเรียนบางที่อาจมีบางวิชาที่น่าจะสอบไม่ผ่านแต่ก็ต้องปล่อยไปก่อนรอเวลาให้สอบจริง ๆ แล้วค่อยว่ากันเพราะบางที่ตอนสอบอาจจะไม่ยากดังที่ตัวเราคิดก็ได้ หรือถ้าจะสอบไม่ผ่านจริง ๆ ก็ยังมีเวลาให้สอบแก้ตัวใหม่ แล้วจะเครียดมากไปทำไม

๕. บัณฑิตกับการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม

ขอให้ผู้ที่คิดหรือเชื่อว่า ตนเองคือบัณฑิตจะด้วยเพราะจบการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป หรือเพราะมีความรู้อะไรก็แล้วแต่ จงจำไว้ว่า บัณฑิตเขาไปอยู่ที่ไหนก็ตามจะอยู่ร่วมกับใครก็ตาม เมื่อไปอยู่แล้วต้องทำให้เขารัก และเมื่อถึงคราวต้องลาจากไปก็ต้องให้เขาคิดถึง เคล็ดลับก็คือเมื่ออยู่ที่ใดกับใครแล้วก็ต้องทำตัวให้เหมือนสิ่งที่เก็บเอาแต่รสหวานจากเกสรดอกไม้โดยไม่ทำให้ดอกไม้ช้ำชอกด้วยประการใดๆ

๖. บัณฑิตกับการสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจ

บัณฑิตต้องทำการสื่อสารกับใครก็แล้วแต่ต้องสื่อสารให้เขาเข้าใจได้เป็นอย่างดีและชัดเจน โดยเมื่อจักต้องพูดก็ต้องพูดอย่างองอาจ ชัดถ้อย ชัดคำ และตรงประเด็น ไม่พูดเล่นลั่นกำกวมให้ผู้ฟังสับสนจนนำไปสู่การไม่เข้าใจในเรื่องที่กำลังสื่อสารกันอยู่นั้น สิ่งที่ต้องตระหนักอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อมีต้นทุนทางจิตสูง การเกิดใหม่ในภพชาติต่อไปจะสบายขึ้น และอาจไปเกิดในประเทศที่เจริญแล้ว แต่ไม่มีพุทธศาสนา ไม่มีหลักของการเจริญสติ ดังนั้น ต้นทุนทางจิตก็จะลดลงอีกครั้งหนึ่ง เช่น ไลน์สโตน, เบโธเฟน, นิวตัน, โมสาร์ท ฯลฯ บุคคลเหล่านี้ล้วนมีต้นทุนทางสติสูงติดตัวมาโดยกำเนิดจากชาติภพก่อน แต่เมื่อเกิดใหม่ก็ใช้บุญเก่าไปเรื่อยๆ จนค่อยๆ ร่อยหรอลง เพราะไม่ได้พบพุทธศาสนาอีกครั้ง^{๑๕}

๗. ความเป็นสังคมชุมชนวิชาการ

ความเป็นสังคมชุมชนวิชาการ เป็นเรื่องที่ดีควรมีการสนับสนุนให้เกิดขึ้นเพราะความเป็นสังคมชุมชนวิชาการมีแต่ประโยชน์ ลักษณะสังคมชุมชนวิชาการ คือ ทุกคนย่อมแสวงหาความจริงและความรอบรู้ อยู่เป็นอาจิน แม้ว่าอาจจะประสบพบเจออุปสรรคบ้างก็ตามแต่ความย่อท้อยอมไม่อาจทำให้การเกิดขึ้นของสังคมชุมชนวิชาการถูกขัดขวางแน่นอน ขออย่ากับนักศึกษาทุกท่านว่า ท้อได้แต่อย่าถอย เหนื่อยหน่ายได้แต่อย่าหนี เพราะถ้าท่านถอยและหนีความสำเร็จจะไม่มีวันเข้ามาอยู่ในมือของท่านได้เลย

๘. บัณฑิตกับการสมาคมในสังคมชุมชนวิชาการ

บัณฑิตที่ดีควรหาทางพาตัวเองไปสมาคมกับสังคมชุมชนวิชาการอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อจักได้ก้าวหน้าทันเหตุการณ์อย่างคนในวงการจะพึงเป็นและก็ควรจะมีดีไปโชว์บ้างจักได้ไม่เสียหน้าในฐานะผู้เข้าสมาคมสังคมชุมชนวิชาการ เราต้องเชื่อมั่นในความเป็นคนไทยได้ร่วมพระพุทธศาสนา รู้จักเมตตาให้อภัย สังคมจึงมีสันติสุขที่กล่าวมาคงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้ผู้มีความรู้ความสามารถหรือนักวิชาการได้มาร่วมกันแก้ปัญหาหรือหาทางออกเสนอแก่สังคมโดยเฉพาะทางด้านศาสนาที่จะทำให้เกิดสติในการรู้ รู้ตน

^{๑๕} สม สุจิรา, “ไลน์สโตนพบ พระพุทธเจ้าเห็น II”, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๘.

รู้หน้าที่ และเกิดสติตลอด จนเป็นปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยความดีความถูกต้อง รวมถึงนิสิต ครู อาจารย์ หรือนักวิชาการที่ต้องช่วยกันมองอนาคตของชาติและเสนอทางออกผ่านสื่อที่จะเสนอได้โดยเฉพาะ บทความทางวิชาการที่มีคุณค่าแก่สังคมไทย^{๑๖}

๙. การสั่งสอนและอบรมบัณฑิตที่ดีควรทำอย่างไร

การสั่งสอนและอบรมใคร ๆ ก็ตามเพื่อให้ประสบความสำเร็จบัณฑิตที่ดีมักจะถือหลักการง่าย ๆ ที่ว่า “สอนใครเขาอย่างไร ก็ควรทำให้เขาได้เห็นการกระทำของตนอย่างนั้น” เช่น การสอนให้คนอื่นเขาตื่นแต่เช้า ผู้สอนเองก็ต้องตื่นแต่เช้าด้วย ไม่ใช่ดีแต่สอนให้ใครเขาตื่นเช้าแล้วตนเองตื่นสาย เมื่อกล่าวโดยสรุป ก็คือ “สอนเขาอย่างไร ก็ต้องทำตนอย่างนั้น”

๑๐. หลักการของบัณฑิตด้านการคิด การพูด การอ่าน การเขียน พร้อมทั้งวิธีปฏิบัติให้ได้การยอมรับความเป็นบัณฑิตในสังคมชุมชนวิชาการ

บัณฑิตย่อมมีหลักการในการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ด้านการคิด
- ด้านการพูด
- ด้านการอ่าน
- ด้านการเขียน

โดยบัณฑิตย่อมปฏิบัติการณ์ในด้านต่าง ๆ เหล่านี้โดยประกอบด้วยเมตตาธรรมต่อตนเองและคนอื่น บนหลักการที่ว่า “ธรรมดาของตัวเรารักสุขเกลียดทุกข์ ฉันทิ คนอื่นสัตว์อื่นก็ย่อมรักสุขเกลียดทุกข์ ฉันทัน” เมื่อดำเนินการอยู่บนหลักการดังกล่าวมานี้แล้วบัณฑิตก็ย่อมที่จะทำ พูด อ่าน และเขียนเรื่องที่มีแต่ทำให้ตนและคนอื่นมีความสุข

ส่วนด้านการปฏิบัติตนให้ได้รับการยอมรับความเป็นบัณฑิตในสังคมชุมชนวิชาการนั้น บัณฑิตที่ดีควรปฏิบัติตน ดังนี้

- แสดงออกอย่างสร้างสรรค์สร้าง
- ปลอ่ยวางอย่างสันติ
- ไม่ด่าทอการเบียดเบียนหรือทำลาย
- แม้ตัวต้องตายก็ไม่คลายจากการทำความดีตามหน้าที่ของตน

^{๑๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “รวมบทความวิทยานิพนธ์ ระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต”, (กรุงเทพมหานคร : หอไตรการพิมพ์, ๒๕๕๓), คำนิยาม.

๑๑. บัณฑิตกับการแสวงหาความรู้ในปัจจุบัน

ในปัจจุบันขอเพียงพากเพียรขยัน มนุษย์ก็สามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างมากมายมหาศาล ทั้งนี้ เพราะมีช่องทางให้แสวงหาความรู้ได้มากมายหลายช่องทางด้วยกันโดยไม่ยากลำบากใดๆ ในการใช้ช่องทางนั้น ๆ เช่น ช่องทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ขอเพียงไม่ไปติดอยู่กับเครื่องล่อที่เขาทำล่อไว้เพื่อที่จักพันฐานการผู้หลงติดในเครื่องล่อต่าง ๆ ไว้ เช่น การแชท เป็นต้น

๑๒. การสร้างแรงบันดาลใจให้กับบัณฑิตในการศึกษา

การที่อาตมาไปเรียนหนังสือ(ปริญญา)เพิ่มเติมมีพระภิกษุสามเณรรุ่นหลังๆ เขาพากันถามอาตมาว่า “พระอาจารย์มีอะไรเป็นแรงบันดาลใจในการเรียน” ก็ให้คำตอบไป ดังนี้

- ให้คิดเสมอว่า “มีอะไรก็ไม่ปาน มีการศึกษา เพราะ การศึกษา คือ งานสร้างชีวิต”
- ให้ท่องคาถาห้าคำที่ว่า “ขยัน ขยัน ขยัน ขยัน และขยัน”

หากทำได้อย่างนี้ ในอนาคต ด้วยอำนาจของการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ตนอย่างแน่นอน

๑๓. ตัวอย่างบัณฑิตที่ดีในสังคมไทย

จริงๆ แล้วใครก็สามารถเป็นตัวอย่างของบัณฑิตที่ดีในสังคมไทยได้ หากเขาคอนั้นมีการศึกษาแล้ว หรือมีความรู้แล้วก็นำความรู้นั้นๆ มาสรรค์สร้างที่ดีแล้วแบ่งปันความสุขและความดีงามนั้นให้แก่สังคมบ้าง โดยไม่ใช้ความรู้ ความสามารถ เพียงเพื่อตน ครอบครัว และวงศ์วานญาติของตนเองเท่านั้น

สำหรับบัณฑิตผู้ควรเป็นตัวอย่างที่ดีและยิ่งใหญ่ตลอดกาลในใจของทุกคน คือ ในหลวง หรือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของคนไทย พระองค์ผู้ทรงมีแต่ให้และให้ตลอดกาลเสมอมา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระดำรัสเกี่ยวกับในหลวงที่ฟังแล้วประทับใจมากไว้ว่า “ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นดั่งสายน้ำ ฉันจะเป็นดั่งปลา ปลาที่มีแต่ความจงรักภักดีต่อน้ำตลอดเวลา” หากนักศึกษาทั้งหลายนำพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมาดัดแปลงใหม่ให้เข้ากับพวกเรา ก็น่าจะได้เป็นว่า “หากเปรียบเทียบการศึกษา คือ สายน้ำ ฉัน ก็คือ ปลา ปลาที่จะใกล้ชิดและจงรักภักดีต่อน้ำตลอดเวลา” หมายความว่า “ในฐานะเป็นนักศึกษา พวกเราจักอยู่กับการศึกษาหรือการเรียนอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา”

สรุป

บัณฑิตเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ การแสดงตนต่อสาธารณะบ่งบอกถึงความเป็นบัณฑิตที่ดีหรือไม่ดี จำแนกได้บัณฑิตที่ดี มีลักษณะ น่ารัก น่ายกย่อง รู้จักเจรจา อุดกั้นต่อคำล่วงเกิน และพึ่งพาตนเองได้ โดยพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นคุณลักษณะบัณฑิตที่ดีนั้นต้องมาจากคุณธรรมประจำใจ เช่น กตัญญูและสัจจะ เป็นต้น ซึ่งสังคมรับรู้และเห็นความสามารถของบัณฑิตที่ก่อให้เกิดเป็นส่วนหนึ่งส่วนดีของสังคม ที่ทำประโยชน์แก่ครอบครัวและสังคมผ่านการคิดและการปฏิบัติเชิงบวก งดเว้นการคิดและการปฏิบัติเชิงลบ ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมอย่างมีความสุข อีกทั้งตัวกลางในการสื่อสารให้บุคคลในสังคมเกิดการสมาคมซึ่งตัวบัณฑิตเองดำรงตนในฐานะผู้นำสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ สั่งสอนบุคคลอื่นให้เรียนรู้ได้ บุคคลในสังคมยอมรับหลักการของบัณฑิตด้านการคิด การพูด การอ่าน การเขียน มาใช้ในการดำเนินชีวิตและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ปลอ่ยกวางอย่างสันติ ซึ่งมีบุคคลในสังคมยึดต้นแบบจากบัณฑิต

สุดท้ายขออำนวยการยอพรให้นักศึกษาและผู้อ่านทุกท่าน ทุกคน จงมีสุขภาพแข็งแรงและมีแรงใจไม่ย่อท้อ และสำเร็จการศึกษาตามความปรารถนาของตน ๆ ด้วยกันทั้งสิ้น เทอญ

บรรณานุกรม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “รวมบทความวิทยานิพนธ์ ระดับพุทธศาสตร

มหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต”. กรุงเทพมหานคร :

หอไตรการพิมพ์, ๒๕๕๓.

_____. “หลักการและวิธีการเทศน์”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

หจก. สามลดา, ๒๕๕๕.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. มุลินธิ. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

สม สุจิรา. “อินส์ไตร์นพบ พระพุทธเจ้าเห็น II”. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์

ธรรมะ, ๒๕๕๔.